

SLOVENSKO NARODNO

GLEDALIŠČE V LJUBLJANI

GLEDALIŠKI LIST

DRAMA

1951-1952

2

L. N. T O L S T O J

MOČ TEME

ALI

„KOMUR PRST POMOLIŠ, HOČE CELO ROKO“

PREMIERA DNE 5. NOVEMBRA 1951

L. N. TOLSTOJ

MOČ TEME

ali

»Komur prst pomoliš, hoče celo roko«

Drama v petih dejanjih — Prevedel Janko Moder

Inscenator: inž. arch. Ernest Franz

Režiser: Slavko Jan

Pjotr, bogat kmet, dvainštiridesetleten, drugič oženjen, bolehen	Jože Zupan
Anisja, njegova žena, dvaintridesetletna, gizdayka	Vida Juvanova
Akulina, Pjetrova hči iz prvega zakona, šestnajsetletna, naglušna, prismuknjena	Mila Kačičeva
Anjutka, druga hči, desetletna	Tina Leonova
Nikita, njihov hlapec, petindvajsetleten, gizdalinski	Bert Sotler
	Stane Potokar
Akim, Nikitov oče, petdesetleten, nepomemben, pobožen kmet	Fran Lipah
	Ivan Jerman
Matrjona, njegova žena, petdesetletna	Elvira Kraljeva
Marina, sirota, dvaindvajsetletna	Vika Grilova
Marfa, Pjetrova sestra	Helena Erjavčeva
Mitrič, star hlapec, bivši vojak	Janez Cesar
Anisjina botra	Mileva Ukmarjeva
Soseda	Ruša Bojčeva
Snubač, čemeran kmet	Bojan Peček
Marinin mož	Ivan Jerman
	Fran Lipah
Prvo dekle	Vida Levstikova
Drugo dekle	Duša Počkajeva
Stražmojster	Stane Potokar
	Bert Sotler
Voznik	Nace Simončič
Drug	Maks Bajc
Akulinin ženin	Milan Brezigar
Starešina	Aleksander Valič

Gostje, ženske, dekleta, svatje

Kostume po načrtih Sonje Dekleve izdelala gledališka krojačnica pod vodstvom Cvete Galetove in Jožeta Novaka

Inspicent: Branko Starič — Odrski mojster: Anton Podgorelec

Razsvetljava: Vili Lavrenčič — Lasuljar: Ante Cenci

Daljši odmor po 2. in 4. dejanju

GLEDALIŠKI LIST

SLOVENSKEGA NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI

1951-52

DRAMA

Štev. 2

Dr. Bratko Kreft:

TOLSTOJEV BOJ ZA KATARZO

Svetovna književnost 19. stoletja ne pozna pisatelja, ki bi se mogel meriti po vsestranosti s Tolstojem in Dostojevskim. Nihče ni tako globoko in tako obširno zajel vseh problemov, ki so takrat mučili človeka in človeštvo in ki ga mučijo še danes, prav tako pa se tudi ni nihče drugi dokopal tako globoko do prvin človeškega boja in trpljenja, ki se kot neka strahotna usoda zrcalijo v umetnosti od Homerja in Sofokleja dalje. V čem je smisel življenja, to na videz tako preprosto, ali vendarle pošastno yprašanje v trenutku, ko si izgubil vso vero v življenje, je začelo preganjati Tolstoja že zgodaj. Razočaran od mestne civilizacije in pokvarjenosti družbe se je naposled zatekel v svojo Jasno poljano in iskal leka in odgovora za to vprašanje med ljudstvom in v evangelijih, ki jih je na grozo in jezo oficialne cerkve začel po svoje in razburljivo krivoversko razlagati sebi in ljudem. Zatekal se je v vero, prepričeval sebe in ljudi o božji bitnosti, ki edina daje smisel človekovemu življenju, pri vsem tem pa se zazdi, kako je velikokrat neprepričljiv, kako si nekaj dopoveduje, v kar sam ne veruje, vsaj ne stalno in trajno. Znajde se le od trenutka do trenutka in takrat veruje z vso strastjo. Tolstojevo religiozno čustvo in miselnost sta kakor pri vseh velikih deističnih mislecih tesno, da, nedeljivo povezani z etiko, z vprašanjem, kaj človek sme in česa ne sme, ne pred seboj ne pred ljumi ne pred tistim višjim, ki bi naj bil končni in edini regulativ življenja. V mukah blodnega iskanja in trpljenja se je Tolstoj prav tako kakor Dostojevski, čeprav vsak drugače, ustavil pri nazareškem tesarju, čigar pot na Golgoti in spoznanje o nujnosti človekovega trpljenja ga je v teku stoletij spremenila za ves krščanski svet v simbol bridkega spoznanja o človekovi nemoči in človeške martre. Vse to se na različne načine odraža v Tolstojevih delih, ki so nastala po »Vojni in miru« in »Ani Karenini«, zarodek tega pa je mogoče najti

celo že v teh delih, čeprav sta bili ustvarjeni, zlasti »Vojna in mir«, v največji osebni duševni harmoniji. Drama »Moč teme«, ki je nastala leta 1886, je odraz Tolstojeve strastne religiozno-etične volje in prepričanja, da le vera v nekaj višjega daje človeku in življenju šele pravi smisel in etos. Vse to ni nič novega, saj to je izpovedal že Sofoklej v »Edipu«, nova je le Tolstojeva krščanska inačica, etos pa je isti. Toda pot do njega ni preprosta. O tem priča ravno Tolstojeva drama ponovno in na svoj način, kajti pot do katarze vodi njegovega Nikito najprej od zločina do zločina, saj je moč teme v njem in v njegovi okolici sprva močnejša ko moč luči. Tolstoj, ki se je že v »Sebastopolskih povestih« odločil, da bo pisal resnico o življenju, se temu ni odrekel niti v tej izrazito idejno usmerjeni drami, kate-tere naturalizem je ob svojem času vzbujal strah in grozo, da delo dolgo ni moglo priti na oder ne doma ne kje drugje. Tisti Tolstoj, ki je tako goreče iskal vero v ljudstvo, je mimo romantičnih podob o ruskem kmečkem človeku v svoji lastni domišljiji in želji, mimo »Lovčevih zapiskov« Turgenjeva, prikazal v tej svoji shakespeareško mogočni drami prav takšno temno carstvo kmečkega sveta, kakor ga je Ostrovski prikazoval za kupčevski svet. Toda Tolstoj je brezobzirnejši ko Ostrovski, čeprav je stara Kabanova iz Ostrovskega »Nevihite« predhodnica pošastne Matrjone iz Tolstojeve drame »Moč teme«.

Kljub veliki teoretični vnemi podrediti svojo umetnost ideji tolstojanstva, prevladuje vendarle tudi v tem Tolstojevem dramskem delu Tolstoj realist in umetnik, ki ni zakrival oči pred življenjem. Zato je tudi upodobil z mogočnimi in ostrimi potezami v svoji drami rusko vas in življenje ruskega kmeta, ki so ga v tisti dobi mnogi skušali idealizirati. Prav zaradi ostrine in neposrednosti, s katero je v tej drami orisano kmečko življenje, štejejo nekateri to dramo celo med naturalistična dela. Meje med naturalizmom in realizmom ni mogoče natančno določiti. To priča tudi ta drama, pri kateri more biti kakor pri mnogih leposlovnih delih gledalcu in bralcu precej vseeno, kam jih kritik in literarni zgodovinar kategorizirata. Poglavitno za vsako umetnino je, da učinkuje in prepričuje in da zajema čim globlje. Tolstoj je v tej drami zajel zelo globoko v temo človeškega življenja, saj grebe po skrivnostnih strasteh in breznihi človekove notranjosti, ki predstavlja ogromen in kakor se zdi neizčrpljiv svet različnih človeških sil, temnih in svetlih, ki se velikokrat kot viharji bijejo v eni sami človeški duši. Takšni viharji so rjuli v Tolstojevi notranjosti, prav tako pa razsajajo v Nikitovi

duši, ki ga zapelje v začetku njegov strastni in življenja željni značaj v zločin. Vda se Anisjini mikavnosti in Matronini pošastno pohlepni duši, ki se ne plaši niti pred najhujšim zločinom. Kako najti izhod iz tega blodnjaka zločinov? Tako se je spraševal Tolstoj za vso družbo, tako se sprašuje Nikita, ko se je z vso usodno silo oglasila v njem vest. Če se hoče očistiti pred svetom, Bogom in pred samim seboj, se mora izpovedati in mora prevzeti na svoje rame in dušo kazen za zločin, ki ga je storil. Tako mu govori stari Akim in tako misli tudi Tolstoj.

Tolstoju pa ne gre zgolj za vnanjo kazen, ki jo bo Nikiti naložilo posvetno sodišče, gre mu za kazen, ki si jo naloži sam in ki mu bo edina prinesla tisto očiščenje, da bo rešen svojega zločina in sproščen teme. Takšno kazen si je naložil tudi Edip, ko si je za svoj zločin iztaknil oči in se napotil po svetu kot berač-slepec, ki pa vidi poslej s svojimi notranjimi očmi bolj kakor je kdaj koli prej videl s svojimi telesnimi očmi. Ta misel je na svoj način obnovljena in umetniško variirana tudi v Nikitovi katarzi. Razlika je le vnanja in zgodovinska: tam grški svet s svojo religijo, tu pa tolstojansko krščanstvo, etično in tragično bistvo pa je na koncu konca vendarle le isto. Protinaturno, nele protibožno je, da bi zločini ostali nekaznovani, kakor je protinaturno, da bi mogla človeška družba trajno in uspešno živeti brez etosa. Nekje so meje dovoljenega in nedovoljenega in če človek noče biti človeku volk, marveč človek, vendarle ni dovolj, da si uredi družbo ekonomsko, državno, nacionalno in politično, marveč je za družbo in državo nujno potrebno, da sproti zgrajuje tudi svojo notranjost. Brez individualnega etosa ni družbenega etosa in obratno. To je svet in posameznik mogel občutiti in spoznati po vsakih takšnih razdejanjih, kakor jih je povzročila zadnja vojna. Po vseh primerih zadnjih let je videti, da je razdejanje najgloblje seglo v človekovo notranjost, kjer ga je težje očistiti in na novo postaviti, kakor pa zbombardirano ulico. Tudi na to da misliti Tolstojeva drama, ki ni mikavna in zanimiva le za gledališče, ker imajo igralci in igralko v njej nekaj zelo močnih in lepih vlog, režiser pa možnost, da ustvari odrsko živo podobo ruske vasi in dramo velikega zločina in velike katarze, marveč je to delo, ki da človeku veliko misliti. Ni bilo napisano zgolj za gledališče in za napeto, dramatično predstavo, pač pa za to, da bi pretresalo človekovo vest in naturo, kakor je to od umetnosti zahteval že Aristotel. Tolstoj tudi v tem svojem delu ni bil zgolj umetnik neposrednega oblikovanja človeka in življenja, marveč tudi mislec in etični svarilec. Toda

moti se tisti, ki misli, da je Nikitovo očiščenje in spreobrnjenje v zadnjem prizoru zgolj literarno tendenčni avtorjev domislek, kajti kako bi sicer bila mogla priti do podobnega zaključka dva največja pisatelja 18. veka, Tolstoj in Dostojevski? Zadnji je dvajset let pred Tolstojevo dramo (l. 1866) dal glavnemu junaku svojega romana »Zločin in kazen« podobno spreobrnjenje in podoben konec, kakor ga ima drama »Moč teme«. Dostojevskega Razkoljnikov in Tolstojev Nikita sta dve umetniški inačici istega perečega etičnega problema pri posamezniku in družbi. Nikitovo spreobrnjenje torej ni zgolj tolstojansko, saj ga je doživel že dvajset let prej Razkoljnikov in če gremo še delj in globlje, moramo reči, da tudi ni zgolj pravoslavno niti le krščansko, marveč je po svojem bistvu občečloveško. Le tako ga je tudi mogoče razumeti iz našega časa. Tako je odjeknil v Romainu Rollandu in Barbusseu, pri nas pa pri mladem Krleži (Golgota, Vučjak). Literarno zgodovinsko pa je zanimivo še to, da imata i Tolstoj i Dostojevski v tem svojega predhodnika že v drami »Bridka usoda«, ki jo je spisal A. F. Pisemski (1820-1881) l. 1858. S Tolstojevo dramo ni sorodna le po svoji problematiki in idejnosti, marveč marsikje celo po svoji vsebini. Tudi Ananij Jakovlev iz drame Pisemskega stori nekaj podobnega kakor Nikita in se tudi podobno izpove in pokori. Tolstojeva drama nikakor ni le oznanjevanje tolstojanskega krščanstva, gre za veliko več: za filozofsko-etično vprašanje katarze, ki je lastno vsem kulturnim narodom in njih literaturam ne oziraje se na konfesionalnost ali svetovno nazorsko usmerjenost. Tudi socializem ne sme in ne more mimo njega.

Lenin:

LEV TOLSTOJ KOT OGLEDALO RUSKE REVOLUCIJE

Ta članek je napisal V. I. Lenin 1908. leta v časopisu »Proleter«, 24. septembra v 35. številki.

Povezovanje imena velikega umetnika z revolucijo, katere on očitno ni razumel, od katere se je okrenil, se more zdeti na prvi pogled neobičajno in izumetničeno. Ali moremo imenovati ogledalo to, kar ne odraža pravilne pojave? Toda naša revolucija je zelo komplicirana pojava; v množici njenih neposrednih izvrševalcev in sodelavcev je bilo mnogo socialnih elementov, ki prav tako niso razumeli, kaj se dogaja, ki so se prav tako oddaljevali od resničnih zgodovinskih nalog, ki jih je postavljala prednje tok dogodkov. In če je pred nami zares velik umetnik, je prav gotovo vsaj nekatere strani revolucije moral odražati v svojih delih.

Legalni ruski tisk, ki je prepoln člankov, pisem in beležk ob 80. obletnici Tolstoja, se najmanj zanima za analizo njegovih del z gledišča značaja ruske revolucije in njenih gibalnih sil. Ves ta tisk je do odvratnosti poln licemerstva dvojne vrste: uradnega in liberalnega. Prvo je grobo licemerstvo plačanih zakotnih pisarjev, ki so imeli do včeraj nalogo, napadati Tolstoja — danes pa naj poiščejo v njem patriotizem in naj ohranijo pravila pristojnosti pred Evropo. Da pisunom te vrste plačujejo njihovo pisanje, je znano vsem in oni ne morejo nikogar prevarati. Mnogo bolj dovršeno, zato pa tudi mnogo škodljivejše in nevarnejše je liberalno licemerstvo. Ko bi poslušali kadetske bedake iz »Reči« — njihove simpatije do Tolstoja so najpopolnejše in najtoplejše. Dejansko, preračunana deklamacija in fraze o »velikem bogoiskatelju« so sama čista neiskrenost, ker ruski liberallec ne veruje niti v Tolstojevega boga, niti se ne strinja s Tolstojevo kritiko obstoječega reda. Trudi se samo za popularno ime, da bi pomnožil svoj politični kapital, da bi igral vlogo voditelja splošne nacionalne opozicije, s hrupnimi frazami hoče zadušiti potrebo neposrednega in jasnega odgovora na vprašanje: kaj je izzvalo očitna protislovja »tolstojevščine«, kakšne nedostatke in slabosti naše revolucije izražajo?

Protislovja v delih, zaključkih v učenju, v šoli Tolstoja so zares očitna. Z ene strani je tu genijalen umetnik, ki je dal ne samo like ruskega življenja, ki jim ni primere, temveč tudi prvorazredna dela svetovne književnosti. Z druge strani — veleposestnik, religiozni zanesenjak. Z ene strani — nenavadno močan, neposreden in iskren protest proti laži in neiskrenosti družbe, — z druge strani »tolstojevec«, to je oguljen, histeričen jokavec, ki ga nazivajo ruskega inteligenta, ki se trka po prsih in javno pravi: »Grd sem, ničvrednež sem, toda ukvarjam se z moralnim samoizpopolnjevanjem.«

Z ene strani neusmiljena kritika kapitalističnega izkoriščanja, razkrinkavanje nasilja vlade, sodnih komedij in državne uprave, odkrivanje vse globine protislovja med porastom bogastva in pridobitvami civilizacije in porastom siromaštva, podivjanosti in muk delovnih množic; z druge strani — brezumno propovedovanje »neprotivljenja zlu« z nasiljem. Z ene strani najbolj trezen realizem, snemanje vseh in vsakršnih mask; — z druge strani propovedovanje ene od najbolj gnusnih stvari, kar jih je na svetu, namreč: religije, prizadevanje, da se namesto duhovnikov po službeni dolžnosti postavijo duhovniki po moralnem prepričanju, to je kultiviranje najbolj prefiujene in zaradi tega posebno osovražene popoviščine. Zares:

Ti si uboga, pa ti si tudi obilna, ti si tudi močna,
ti si brezmočna, mati Rusija!

Samo po sebi je jasno, da pri takih protislovljih Tolstoj ni mogel popolnoma razumeti niti delavskega pokreta in njegove vloge v borbi za socializem, niti ruske revolucije. Toda protislovja v pojmovanju in učenju Tolstoja niso slučajna, temveč izraz tistih protislovnih pogojev, v katerih je bilo rusko življenje v zadnji tretjini 19. stoletja. Patriarhalna vas, ki se je šele nedavno osvobodila kmetstva, je bila prepuščena odkritemu izkoriščanju kapitala. Stari temelji kmetskega gospodarstva in kmetskega življenja, temelji, ki so zares veljali stoletja, so začeli izginjati z nenavadno brzino. In protislovja v Tolstojevem pojmovanju ni treba ocenjevati z gledišča takratnega delav-

skega pokreta in takratnega socializma (taka precenitev, razumljivo, je nujna, ni pa zadostna), temveč s stališča onega protesta proti prodiranju kapitalizma, osiromašenja in odvzemanja zemlje, ki ga je morala roditi patriarhalna ruska vas. Tolstoj je smešen kot prerok, ki je iznašel nove recepte za reševanje človečanstva — zato so zelo mizerni tuji in ruski »tolstojevci«, ki hočejo pretvoriti v dogmo prav najslabšo stran njegovega učenja. Tolstoj je velik kot tolmač tistih idej in tistih razpoloženj, ki so se ustvarila pri milijonih ruskih kmetov do časa buržoazne revolucije v Rusiji. Tolstoj je originalen, ker celokupnost njegovih ustvarjanj, škodljivih kot celota, izraža prav posebnosti naše revolucije kot kmetске buržoazne revolucije. Protislovja v pojmovanjih Tolstoja s tega stališča so zares ogledalo onih protislovnih pogojev, v katerih je bila zgodovinska aktivnost kmetstva v naši revoluciji. Stoletja fevdalnega zatiranja in desetletja naglega osiromašenja po reformi so rodila brezumno velike mržnje, ogorčenja na vse. Težnja, da se do temelja uradno zbrše cerkev, plemiči, plemiška vlada, da se uničijo vse stare oblike in sistem posestva zemlje, da se razčisti zemlja, da se ustvari namesto policijsko-razredne države skupnost svobodnih in enakopravnih malih kmetov — ta težnja se vleče kot rdeča nit skozi vsak zgodovinski korak kmeta v naši revoluciji, in ni dvoma, da ideja in vsebina Tolstojevga pisanja mnogo bolj odgovarja tej težnji kmetov, kakor abstraktnemu »krščanskemu anarhizmu«, kot včasih ocenjujejo »sistem« njegovih pojmovanj.

Z druge strani je imelo kmetstvo, ki je težilo k novim oblikam skupnosti zelo nezavesten, patriarhalen, čuden odnos do vprašanja, kakšna mora biti ta skupnost, s kakšno borbo si je treba izvojevati svobodo, kakšne voditelje morajo imeti v tej borbi, kak odnos ima do interesov kmetске revolucije buržoazija in buržoazna inteligenca, zakaj je potrebno nasilno strmoglavljenje carske oblasti zaradi uničenja plemiškega posestva zemlje. Vse preteklo življenje je kmeta naučilo sovražiti gospoda in uradnika, ni pa ga naučilo in ga ni moglo naučiti, kje naj išče odgovor na vsa ta vprašanja. V naši revoluciji se je del kmetov zares boril, organiziral se je vsaj do neke mere v ta namen, toda povsem majhen del se je dvignil z orožjem v roki, da iztrebi svoje sovražnike, uniči carske hlapce in branilce plemištvā. Večji del kmetov je jokal in molil, filozofiral in fantaziral, pisal je prošnje in pošiljal »zastopnike« — povsem v duhu Leva Nikolajeviča Tolstoja! In kakor je vedno v takih primerih, Tolstojevu vzdrževanje od politike, Tolstojeva odpoved politiki, nezanimanje in nerazumevanje zanj so povzročili, da je na strani zavednega in revolucionarnega proletariata bila manjšina, medtem ko je bila večina žrtev onih neprincipielnih, lakajskih buržoaznih inteligentov, ki so pod nazivom kadetov z zbora trudovikov tekli v predsojbe Stolipina, prosjāčili, obljubljali, da se bodo umirili — dokler jih niso ugnali z udarcem vojaškega škornja. Tolstojevе ideje so ogledalo slabosti, nedostatkov našega kmetskega vstanka, izraz mehkužnosti patriarhalne vasi in razžaljene bojzljivosti.

Vzemite vojaške vstaje 1905. in 1906. leta. Socialni sestav teh borcev naše revolucije je sredina med kmetom in proletariatom. Proletariat je v manjšini, zaradi tega pokret v vojski ne kaže niti približno tiste vseruske kompaktnosti, tiste partijske zavesti, ki jo je pokazal proletariat, ki je skoraj z enim zamahom postal socialdemo-

kratski. Z druge strani ni nič bolj zgrešeno kakor mišljenje, da je vzrok neuspeha vojaških vstaj odsotnost voditeljev iz vrst oficirjev. Nasprotno, napredek revolucije od časa »Ljudske volje« se je pokazal prav v tem, da je dvignila orožje proti širjenju »zabite črede«, ki je tako zaprepastila liberalne veleposestnike in liberalne oficirje. Vojak je bil poln simpatij za kmetško stvar, njegove oči bi zasijale pri samem pomenu besede zemlja. Večkrat je oblast v vojski prehajala v roke vojaške mase — toda odločnega izkoriščanja te oblasti skoraj ni bilo; vojaki so kolebali po nekaj dneh, včasih po nekaj urah, ker so ubili enega od osoyraženih starešin, osvobajali so iz zaporov ostale in stopali v pogajanja z oblastmi, potem pa so šli na streljanje ali so legli pod šibe in se ponovno vprezali v jarem, čisto v duhu Leva Nikolajeviča Tolstoja.

Tolstoj je izrazil nevzdržljivo mržnjo, zrelo težnjo za boljšim, željo, da se izkoplje iz preteklosti — in nezrelost sanjarjenja, politične neizkušenosti, revolucionarne mehkužnosti. Zgodovinski gospodarski pogoji pojasnjujejo tudi neobhodnost revolucionarne borbe množic in njihovo nepripravljenost za borbo, tolstojevsko neprotivljenje zlu, ki je bilo velik vzrok poraza prve revolucionarne kampanje.

Pravijo, da potolčene armade dobro uče. Naravno vzporejanje revolucionarnih razredov z armadami je točno samo v zelo omejenem smislu. Razvoj kapitalizma vsakega časa menja in zaostruje one pogoje, ki so gnali milijone kmetov, povezane z mržnjo proti plemičem-fevdalcem in njihovi vladi na revolucionarno demokratsko borbo. Pri samih kmetih porast zamene, vlada tržišča in oblasti denarja vse bolj potiskajo patriarhalno filozofsko ideologijo. Ena od pridobitev prvih let revolucije in prvih porazov v množični revolucionarni borbi pa je nesumljiva: to je smrtonosen udarec prejšnji mehkužnosti in medlosti množic. Razmejitvene črte so postale določnejše.

Razredi in stranke so se razcepili. Pod udarci Stolipinovih lekcij, ob neumorni in dosledni agitaciji revolucionarnih socialdemokratov bo dajal ne samo socialistični proletariat, temveč tudi demokratske množice kmetov neizbežno vse več prekaljenih borcev, ki bodo vse manj sposobni, da padajo v naš zgodovinski greh — tolstojevščino.

Minka Govekar:

O DRAMI »MOČ TEME«

(Iz uvoda k slovenskemu prevodu, ki je izšel pri Slov. Matici 1907. I.)

Tolstoj je svojo dramo »Moč teme« večinoma narekoval, ko si je leta 1886 nevarno ranil nogo ter je moral zaradi tega ležati več tednov v postelji. P. Sergjejenko piše v svojih spominih »Kako živi in dela grof L. N. Tolstoj«, da ni šlo Tolstemu nobeno delo tako lahko in tako hitro izpod rok, kakor prav ta drama. Spisana je skoraj docela po resničnih dogodkih. Tolstoj se je o posameznostih že poprej domenil s kmeti; a v svoji drami je dejanje celó ublažil. »V resnici, iz katere sem povzel to snov,« — je pravil Tolstoj Sergjejenku, — »je kmet Nikita ubil v besnosti Anisjo z ojnicali, potem šele se je izvršil v njem moralni prevrat. Mislil sem, da bi delovalo to preodurno, toda zaman sem umetničil in blažil, ta prizor bi bilo treba vendarle uvrstiti v dramo.« Tudi četrtemu dejanju, kjer Nikita umori lastnega otroka,

je pisatelj pridel kasneje blažjo varijanto, ki se na odrih navadno predstavlja namesto prvotne priredbe.

Dasi Tolstoj v mnogih svojih delih krvavo biča in z najrezkejšimi besedami kritikuje prav višje, aristokratske, duševno, нравno in telesno propadle, za koristno delo nezmožne sloje, in dasi kaže vse, da simpatizira s preprostim, glasu vesti pristopnejšim kmetom, se zateka k njemu in išče pri njem utehe, vendar vidi Tolstoj tudi na kmetih velike napake in pregrehe. In te napake in pregrehe jim izkuša priskutiti, da bi jih tako obvaroval zla ter jih poboljšal. Kakor prevladujejo v antičnih tragedijah grozni in strašni prizori grehov, zločinov, krvosramnosti in umorov med sorodniki, prav tako je tudi Tolstoj v svoji drami nakupičil več odurnih prizorov, kakor jih preneso dekadentni živci literarnega občinstva. Vse kaže, da je ta drama namenjena zdravemu, živčno močnemu, preprostemu občinstvu, na čegar pojmovitost in svetovno naziranje se je oziral Tolstoj v svojem delu vseskozi. Zatorej je ustvaril naravni zakon zadovoljujočo katarzo in je privedel dejanje končno do take razrešitve konflikta, da prinaša velikemu in skesanemu grešniku pri ljudeh zaslužno kazni, pri Bogu pa usmiljenje in odpustanje. Viljem Bode*) označuje tendenčnost drame takole: »Das Bauerntum allein befreit den Menschen nicht vom Bösen; nur wo das echte Christentum dazu kommt, wird das menschliche Ideal erreicht.« In tak, pristnega krščanstva poln kmet je Akim, ubogi, dobri, omejeni izpraznjevalec mestnih greznic... Moč temè t. j. posledice duševne in srčne neomike in propalosti, oblast greha, izvirajočega iz samogoltnosti častihlepja, seksualne pohote in iz pomanjkanja resničnega krščanskega duha, — to ostudno in pogubno vladò temè je naslikal Tolstoj v svoji drami v najresničnejšimi in najčrnejšimi barvami, da je mogel končno tem uspešneje kazati na krasoto luči, prosvete, resnice, ljubezni in usmiljenja.

Nerazumljivo je torej, da ni niti na Ruskem, niti na Nemškem gledališka cenzura dovolila dolga leta, da bi bil oznanjeval Tolstoj z odra svoje najčistejšega človekoljubja in najstrožje etike polne nauke.

General Stahovič, velik častitelj Tolstoja, je čital dramo »Moč temè« carju Aleksandru III.; vzlic drugačnim nazorom o svetu in morali, je napravila drama na carja uprav velikanski vtisk. Vendar se pa car ni mogel odločiti, da bi bil dovolil uprizoriti »Moč temè« v svoji državi. Tako so se mogle vršiti prve predstave samo v privatnih krogih v Tuli in Peterburgu. Šele po smrti carja Aleksandra je dobilo »Malo gledališče« v Moskvi dovoljenje do uprizoritve. Sprejeta je bila z največjim, naravnost demonstrativnim navdušenjem.

Skoraj nič boljše se ni godilo Tolstega drami na Nemškem, kjer ni smel vzlic naporu raznih gledaliških ravnateljev in pisateljev na nikak oder prav do l. 1889. — Končno pa je bila cenzura premagana, a dramo je čakal nov sovražnik — široka publika in kritika. Ko jo je namreč dala najprej berlinska »Freie Bühne«, je naletela na najhujši odpor. Večina občinstva se je odvracala besno razburjena in s studom od teh bestijalnih zločinov. Nemci so na podlagi te drame očitali Rusiji — barbarstvo ter so jej podtikali, da so med ruskimi kmeti taki ostudni prizori vsekakor tudi v resnici na dnevnem redu, češ, sicer bi si Tolstoj ne bil izbral take snovi za svojo dramo. Toda veliki etički vzmah drame je moralo končno priznati tudi sovraštvo umetni-

*) »Die Lehren Tolstojs«. Weimar 1900.

ških antipodov Tolstega. Polagoma, ko nemški odri niso stali več pod vplivom nekega gotovega okusa, ter so se kritiki ozirali brez predsodkov na vsako resno umetniško hotenje, tedaj se je poizgubila tudi živčna onemoglost raznih starih devic (obeh spolov), da niso več javkale: »Ah, to vendar ne spada na oder!«... 3. novembra 1900 je začel predstavljati Tolstega dramo berlinski »Deutsches Theater«, zatem nemška gledališča v Bremenu, Lipsiji in Vratislavi, povsod z velikim uspehom. Dunaj je videl Tolstega dramo že meseca junija 1899. leta v mojstrski uprizoritvi izbranega ensembela, ki ga je odposlal berlinski »Deutsches Theater«. Prvo tuje gledališče, ki je uprizorilo to dramo, pa je bil pariški Theatre libre Mr. Antoines, ki je igral »Moč teme« že več let pred nemškimi odri.

Kakor v vsem, so bili tudi v tem slučaju slovanski odri poslednji, a gotovo je, da je šele njihovo občinstvo moglo in hotelo prav razumevati plemenito tendenco velike drame Tolstega. Igrali so jo Čehi, Poljaki, Srbi in Hrvatje, povsod z najsilnejšim moralnim in umetniškim učinkom. Končno pa se je uprizorila ta drama tudi na slovenskem odru v sezoni 1904-05, kjer je poleg Gorkega prizorov »Na dnu« najgloblje učinkovala na slovensko občinstvo. Duh genija apostolskega značaja je plaval nad poslušalci, in respekta polna, napeta mirnost med njimi je kazala, da igro in njeno plemenito tendenco umrejava docela. Brutalni, neolepšani, nepošminkani ruski realizem je slavil s Tolstega dramo na slovenskem odru triumph, ki ga že dolga leta ni dosegel noben Francoz, Nemeč ali Italijan! Kje v nedogledni nižini so ostali Hauptmann, Dreyer, Halbe, Ernst, Sudermann i. dr. pod višino, na kateri stojita Tolstoj in Gorkij! Kako hladne, dà, — ne bojim se povedati tega — mrzlo apatične nas je puščala Schillerjeva patetična »Devica Orleanska« ali celó njegovi, menda le Nemcu simpatični »Razbojnik«, v primeri s Tolstega dramo! Porazni moči in dramski energiji Tolstega, ki ne dela nikakih koncesij ter trdo in neizprosno, a brez pretiravanja slika resnico, ne sega niti Hauptmann s svojimi Tkalci do pasu! — V izvirni in robustni naivnosti Tolstega leži brutalna, z nikako obzirnostjo ovirana sila ruske narave in ruskega naroda. V njegovi drami ni nič teatralnega, nič narejenega, nego je vse pristno, resnično, živo. S titansko roko trese Tolstoj na temeljih socialnega, političnega in verskega reda na Ruskem. S težko melanholijo kaže Tolstoj, ki ognjevitó ljubi svojo ubogo domovino, na usodno vlogo ruske vodke, ki uspava brezvoljnega kmeta le za hip v letargično srečo ter ga peha vedno nižje v propad, Tolstoj slika lažljivo pobožnjaštvo ruskega kmeta, ki zastruplja, a skrbi za poslednje olje, ki umori, a svojo žrtev hinavsko prekrižuje. Tip kmeta, ki je na zunaj svetnik, a v duši zavraten zločinec, ki z eno roko zanosno moli, a z drugo predrzno krade in davi, tega je naslikal Tolstoj z nedosežno grandioznostjo. Vsa brezobzirna smelost najmodernejših pisateljev je bleda in slabotna poleg neusmiljenega pesimista Tolstega, tega zdravnika-umetnika, ki ran svojega naroda ne operira z nožkom, nego s sekiro in s koso! — Čudovita je karakterizacija oseb v tej drami, krasen, divotno naroden, dramsko živ in plastičen ta jezik, mojstrski je zapletek drame in pristno Tolstojevski je didaktični zaključek; čisto moderno, a brez dolgočasnosti je z vso konkvenco naslikan milieu, ter je razlito čez vso dramo enotno občutje neodoljive sile in intimnosti...

H. Ibsen: STEBRI DRUŽBE

Režija: Fr. Žižek

Scena: arh. M. Hohnjec

Ivan — M. Furijan, Karsten Berničk — M. Skrbinšek

Dina — A. Svetelova, Marta — M. Šaričeva, Lyngjejeva — R. Bojčeva,
Betty — E. Kraljeva, Holtova — M. Kačičeva, Rörlund — B. Miklavc,
Rummlöva — M. Ukmarjeva

Lona — M. Danilova, Bernick — M. Skrbinšek

Hilmar — I. Jerman, Bernick — M. Skrbinšek, Betty — E. Kraljeva

POROČILO O SEZONI 1950-51

S prvo reprizo »Seviljskega brivca« dne 1. julija 1951 je bila zaključena sezona 1950-51.

Umetniške in organizacijske sposobnosti igralskega in tehničnega osebja so s tem izpolnile napovedi, s katerimi se je Drama obvezala abonentom, sindikatom, LSM, LMS in drugim.

Pripravili smo 10 novih ali na novo naštudiranih premier takole:

Avtor, delo	Režiser inscenator, kostumer	Prva upri- zoritev	Število predstav	Število vaj	Obisk
Pucova	Jan				
Operacija, ponov.	Franz, Dekleva	9. IX.	14	2	5.064
Kraigher	M. Skrbinšek				
Školjka, ponov.	Pliberšek, Dekleva	16. IX.	3	2	561
Calderon	Molka				
Dama-škrat, ponov.	Molka, Jarčeva	23. IX.	14	2	5.286
Kreft	Kreft				
Celjski grofje, novo	Hohnjec, Sodnikova	14. X.	36	49 in 23 pon.	16.222
Garcia Lorca					
Dom Bernarde Albe, premiera	Molka			44	
	Molka, Dekleva	21. X.	23	in 3 pon.	9.698
Molière	V. Skrbinšek			46	
Ljudomrznik, prem.	Molka, Jarčeva	29. X.	22	in 3 pon.	9.178
Cankar					
Pohujšanje v dolini šentflorjanski, novo	Jan			45	
	Molka, Jarčeva	2. XII.	34	in 7 pon.	15.596
Goethe	Gavella				
Egmont, ponov.	Molka, Jarčeva	14. XII.	13	8	5.722
Krleža	Gavella				
Vučjak, prem.	Tompa, Kostinčerjeva	4. II.	21	43	8.858
Cankar					
Za narodov blagor, ponov.	Jan				
	Molka, Jarčeva	14. II.	9	4	3.944
Jonson-Zweig	Jan				
Volpone, novo	Pliberšek, Jarčeva	24. III.	24	48	10.345
Kozak	V. Skrbinšek				
Profesor Klepec, novo	Hohnjec, Jarčeva	19. IV.	14	36	5.561
Finžgar					
Razvalina življenja, novo	Molka				
	Molka, Dekleva	29. IV.	15	37	6.320
Ibsen	Zižek				
Stebri družbe, prem.	Hohnjec, Dekleva	10. VI.	3	45	1.077
Beaumarchais	Gavella				
Seviljski brivec, prem.	Molka, Jarčeva	30. VI.	2	45	929
	skupaj		247	456 (36)	104.361

V predsezoni in sezoni je bilo 247 (lani 246) naših predstav, od teh 69 abonentskih in 67 zaključenih predstav, torej vsega 136 (lani 137) organiziranih predstav za abonente, sindikate, LSM, LMS, tovarne itd. Eno abonentsko obvezo je izpolnilo gostovanje zagrebške Drame z »Vučjakom« v operni hiši. »Izven« predstav je bilo 111 (lani 111), med temi eno gostovanje z »Vučjakom« v Zagrebu.

Vse te predstave je gledalo 104.361 (lani 116.114) ljudi.

Uprizorjenih je bilo 15 del (lani 15), od teh 5 absolutnih premier, 5 na novo naštudiranih (Celjski grofje, Pohujšanje, Volpone, Profesor Klepec. Razvalina življenja) in 5 ponovitev iz prejšnjih sezon.

Za prihodnjo sezono ostaneta za abonma »Stebri družbe« in »Seviljski brivce«.

Igralski jubilej B. Pečka je bil 17. XII. 1950 in M. Skrbinška 10. VI. 1951.

V streljenju tesnejšega sodelovanja naših poklicnih gledališč je bilo izmenično gostovanje zagrebške Drame z »Vučjakom« pri nas in naše Drame z »Vučjakom« v Zagrebu. Iz Trsta sta gostovala N. Gabrijelčičeva in J. Lukež v »Za narodov blagor«. V Trstu so gostovali Lojze Potokar v »Revizorju«, S. Jan z režijo »Za narodov blagor«, inž. V. Molka z inscenacijo »Celjskih grofov«, M. Skrbinšek v »Celjskih grofih«. Režiser Žižek je gostoval v Mariboru z dvema režijama, M. Šaričeva v Kranju z režijo »Kar hočete«, S. Sever je gostoval na Reki v »Celjskih grofih«, S. Sever in S. Potokar sta gostovala v Zagrebu v »Vučjaku«.

Iz našega umetniškega zbora so bili tudi letos: dr. Gavella, Cesar, Danilova, Furijan, V. Juvanova, Sever in Šaričeva člani predavateljskega kadra na Akademiji za igralsko umetnost. Člani gledališča so vodili tudi razne tečaje za poklicna gledališča in bili v pomoč pri študiranju raznih sindikalnih podružnic.

28. novembra 1950 je umrl naš prvak-igralec I. Levar, V njegov spomin je bila 30. nov. v Drami komemoracija. Z njegovo izgubo je trpel tudi naš repertoar, saj nismo mogli uvrstiti v spored ponovitve »Kralja Leara«.

Osebnih sprememb: Režiser Žižek je odšel za stalno v Maribor, D. Ahačičeva na dveletni študijski dopust.

Diplomantke AIU Grilova Vika je debutirala v vlogi Lenčke v »Razvalini življenja«, H. Erjavčeva v vlogi Veronike v »Celjskih grofih«, D. Počkajeva v vlogi Rosine v »Seviljskem brivcu«. Vse tri so postale članice naše Drame, kakor tudi diplomant režije F. Jamnik kot asistent-režiser.

Razen domačih predstav so bile v Drami še naslednje zunanje prireditve: Veseli teater 13. 9., »Tri sestre«, uprizoritev AIU 28. 9., »Operni večeri« Akademije za glasbo 12. 1., 15. 1., 5. 3., produkcije AIU 22. 1., 28. 1., 29. 1., 2. 4., 9. 4., 14. 4., 25. 6., proslava 80-letnice pisatelja Finžgarja 12. 2., nastop Mestnega gledališča z »Nevihto« 28. 5., z »Mačeho« 17. 6., prireditve ob Tednu matere in otroka 10. 6. in uprizoritve AIU — Ibsenov »Hede Gabler« 2. 4. in 5. 7. — Vsega 19 zunanjih uprizoritev. AIU je imela v Drami 75 vaj, Mestno gledališče 9 vaj, Glasbena akademija pa 3 vaje.

ZAPOSLITEV IGRALCEV IN IGRALK

- BAJC MAKŠ**, 137 predstav, 5 novih vlog (Ulrik — 36, dr. Strelec — 21, Prvi Volponov sluga — 24, Zajbelj — 14, Budin — 2), 1 nova alternacija (Oront — 11), 1 nov vzporedni študij (Peter — 7), 1 nov vskok (Tretji gost — 6), 2 lanski vlogi (Maks — 3, Milar — 13).
- BENEDIČIČ MARJAN**, 68 predstav, 2 novi vlogi (Bask — 22, Evin oče — 21), 1 nov vskok (Peter — »Za narodov blagor« — 9), 2 lanski vlogi (Trgovski vajenec — 3, Meščan — 13).
- BITENC DEMETER**, 112 predstav, 4 nove vloge (Piccolomini — 36, Acast — 22, Horvat — 21, Gospod — 3), 2 lanski vlogi (Don Manuel — 14, Ferdinand — 13), 1 lanska alternacija (Tonin — 3).
- BREZIGAR MILAN**, 102 predstavi, 5 novih vlog (Drugi gost — 34, Mitar — 21, Sluga pri Corbacciu — 24, Profesor — 14, Notar — 2), 1 lanska alternacija (Rodrigo — 7).
- CESAR JANEZ**, 100 predstav, 3 nove vloge (Gvardijan — 36, Župan — 34, Pantelije Crnković — 21), 1 lanska vloga (dr. Grozd — 9).
- CESNIK STANE**, 91 predstav, 3 nove vloge (Juraj Kučić — 21, Leone — 24, Profesor — 13), 1 nova alternacija (Figaro — 1), 1 nov vskok (Pekovski mojster — 10), 1 lanska vloga (Rihard — 13), 1 lanski vskok (Slabo oblečen človek — 9).
- DOLINAR MARJAN**, 29 predstav, 2 novi vlogi (Profesor — 9, Alcalde — 2), 1 nov vskok (Boh — 5), 2 lanski vlogi (Meščan, Ječar — 13).
- DRENOVEC LOJZE**, 86 predstav, 3 nove vloge (Prvi urednik — 21, Poglavar Sbirrov — 24, Sandstad — 3), 4 lanske vloge (dr. Lubin — 3, Don Juan — 14, Gomez — 13, Gornik — 8).
- FURIJAN MAKŠ**, 161 predstav, 4 nove vloge (Notar — 26, Tomerlin — 21, Ravnatelj gimnazije — 14, Ivan Tönnesen — 3), 1 nova alternacija (Oront — 11), 2 nova vskoka (Herman — 31, Cerkovnik — 2), 5 lanskih vlog (dr. Donat — 14, dr. Podboj — 3, Don Luis — 14, Vansen — 13, dr. Gruden — 9).
- GREGORIN EDVARD**, 50 predstav, 3 nove vloge (Corvino — 24, Načelnik — 14, Aune — 3), 1 lanska vloga (Mrmolja — 9).
- JAN SLAVKO**, 25 predstav, 2 novi alternaciji (Mosca — 11, Figaro — 1), 1 lanska vloga (Oranski — 13).
- JERMAN IVAN**, 116 predstav, 5 novih vlog (Trgovec — 36, Filint — 22, Polugan — 21, Profesor — 14, Hilmar Tönnesen — 3), 1 lanska vloga (Macchiavell — 13), 1 lanska alternacija (Klavora — 7).
- KOVIČ PAVLE**, 158 predstav, 5 novih vlog (Sodnik — 36, Štacunar — 34, Lukač — 21, Zulaj — 14, Bartolo — 2), 1 nova alternacija (Sirk — 15), 3 lanske vloge (Kozma — 14, Soest — 13, Prvi obč. svetnik — 9).
- LIPAH FRANC**, 47 predstav, 2 novi vlogi (Cerkovnik — 32, Boh — 9), 1 lanska alternacija (prof. Kremžar — 6).
- MAKUC DRAGO**, na bolniškem dopustu.

- MIKLAVC BRANKO, 46 predstav, 2 novi vlogi (Korektor — 21, Rör-
lund — 3), 2 novi alternaciji (Mosca — 13, Skočir — ni igral),
1 nov vskok (Stebelce — 4), 1 lanska alternacija (Kadivec — 5).
- PEČEK BOJAN, 144 predstav, 4 nove vloge (Orožar — 36, Dubois
— 22, Sodnik — 24, Vigeland — 3), 1 nova alternacija (Zlodej
— 33), 1 nov vskok (Perekov Juro — 4), 2 lanski vlogi (Tesar
— 13, Siratka — 9).
- POTOKAR LOJZE, 77 predstav, 4 nove vloge (Sviligoj — 32, Starec
— 21, Urh Kante — 15, Don Basilio — 2), 1 lanska alternacija
(Klavora — 7).
- POTOKAR STANE, 159 predstav, 5 novih vlog (Pater Gregor — 36,
Prvi gost — 26, Hadrovič — 21, Martin — 15, Gospod — 3), 1 nova
alternacija (Skočir — 14), 1 nov vskok (Notar — 8), 3 lanske vloge
(Kostja — 14, Jetter — 13, Drugi obč. svetnik — 9).
- SEVER STANE, 135 predstav, 5 novih vlog (Pravdač — 36, Peter — 27,
Venger Ugarkovič — 21, Volpone — 24, Klepec — 14), 1 lanska
vloga (Egmont — 13).
- SIMONČIČ NACE, 107 predstav, 5 novih vlog (Pekovski mojster — 26,
Tretji gost — 27, Perekov Juro — 17, Sbirr — 17, Profesor — 4),
1 nova alternacija (Sirk — ni igral), 1 lanska vloga (Ruysum — 13),
1 lanska alternacija (prof. Kremžar — 3).
- SKRIBINSEK MILAN, 129 predstav, 4 nove vloge (Jošt — 36, Dacar
— 30, Corbaccio — 24, Karsten Bernick — 3), 3 lanske vloge
(dr. Ratek — 14, Vojvoda Alba — 13, Klander — 9).
- SKRIBINSEK VLADIMIR, 52 predstav, 2 novi vlogi (Alcest — 19, Vol-
tore — 24), 1 nova alternacija (Zlodej — ni igral), 1 lanska vloga
(Šuka — 9).
- SOTLAR ALBERT, 2 predstavi, 1 nova vloga (Almaviva — 2).
- STARIČ BRANKO, 51 predstav, 1 nova vloga (Sodni sluga — 24),
2 lanski vlogi (Mladenič vaške straže — 14, Egmontov sluga — 13).
- ŠKEDL DUŠAN, 116 predstav, 4 nove vloge (Clitandre — 22, Peti gost
— 34, Drugi Volponov sluga — 24, Student Jože — 14), 1 nov
vskok (Stebelce — 5), 1 lanska vloga (Buyck — 13), 1 lanska alter-
nacija (Kadivec — 4).
- VALIČ ALEKSANDER, 163 predstav, 7 novih vlog (Padar — 36, Če-
trti gost — 26, Šipušić — 21, Tretji Volponov sluga — 22, Profe-
sor — 14, Krap — 3, Potecin — 2), 1 nov vzporedni študij (Zlodej
— 1), 3 novi vskoki (Dacar — 4, Šviligoj — 2, Stražnik maršalskega
sodišča — 3), 2 lanski vlogi (Silva — 13, Tretji obč. svetnik — 9),
1 lanska alternacija (Rodrigo — 7).
- ZUPAN JOŽE, 144 predstav, 6 novih vlog (Friderik — 36, Stražnik
maršalskega sodišča — 19, Debeli človek — 34, Lazar Margetič
— 21, Ferjan — 15, Rummel — 3), 1 nov vzporedni študij (Alcest
— 3), 1 lanska vloga (Brackenburch — 13).
- DRAGA AHACIČEVA, 51 predstav, 1 nova vloga (Magdalena — 23),
1 nova alternacija (Rozina — 1), 1 nov prostovoljni študij (Celi-
mena — ni igrala), 1 lanska vloga (dr. Permetova — 14), 2 lanski

- alternaciji (Dona Klara — 7, Matilda — 4), 1 lanski prostovoljni študij (Dona Angela — 2).
- RUŠA BOJČEVA**, 64 predstav, 3 nove vloge (Prudenza — 23, Evina mati — 21, Gospa Lyнгеjeva — 3), 1 nova alternacija (Županja — 17).
- MILEVA BOLTARJEVA**, 71 predstav, 3 nove vloge (Barbara — 36, Druga žena — 22, Gospa Rummlova — 3), 1 nov vskok (Avgusta — 1), 2 lanski alternaciji (Mrmoljevka — 5, Hišna pri Grozdovih — 4).
- MIRA DANILOVA**, 42 predstav, 2 novi vlogi (Avgusta — 22, Lona Hesslova — 3), 1 nova alternacija (Eva — 12), 1 lanska alternacija (Grudnovka — 5).
- VIDA JUVANOVA**, 107 predstav, 3 nove vloge (Arsinoa — 22, Ekspeditorica — 34, Bibijana — 14), 1 nova alternacija (Margetička — 12), 2 lanski vlogi (dr. Romihova — 14, Olga — 3), 2 lanski alternaciji (Dona Angela — 5, Grudnovka — 3).
- MILA KAČIČEVA**, 113 predstav, 4 nove vloge (Dekla — 23, Štaccunarka — 34, Tona — 15, Gospa Holtova — 3), 1 nova alternacija (Eva — 9), 1 nov vskok (Profesorica — 1), 1 lanska vloga (Sestra Kanizija — 14), 3 lanske alternacije (Isabela — 6, Hišna pri Grozdovih — 4, Mrmoljevka — 4).
- ELVIRA KRALJEVA**, 110 predstav, 5 novih vlog (Ponzia — 23, Darcarka — 34, Profesorica — 14, Mica Slana — 15, Betty Bernickova — 3), 2 lanski vlogi (Strelovka — 3, Klaričina mati — 13), 1 lanska alternacija (Katarina — 5).
- TINA LEONOVA**, 76 predstav, 3 nove vloge (Adela — 21, Šesti gost — 34, Kristinca — 14), 1 lanska alternacija (Dona Klara — 7).
- ANČKA LEVARJEVA**, 38 predstav, 2 novi vlogi (Veronika — 16, Cecilimena — 22).
- VIDA LEVSTIKOVA**, 78 predstav, 2 novi vlogi (Amelija — 23, Profesorica — 13), 1 nova alternacija (Margetička — 9), 1 nov vskok (Veronika — 19), 1 lanska vloga (Sestra Serafina — 14).
- IVANKA MEŽANOVA**, 109 predstav, 3 nove vloge (Martirija — 23, Sedmi gost — 34, Ana — 14), 1 nova alternacija (Colomba — 13), 1 lanska vloga (Klarica — 13), 2 lanski alternaciji (Dona Angela — 7, Matilda — 5).
- MARIJA NABLOCKA**, 24 predstav, 2 novi vlogi (Canina — 24, Marija Jozefina — ni igrala).
- VLADOŠA SIMČIČEVA**, 59 predstav, 2 novi vlogi (Elianta — 22, Jacinta — 34), 1 lanska vloga (Pepina — 3).
- ALENKA SVETELOVA**, 67 predstav, 3 nove vloge (Beračica — 21, Lenčka — 13, Dina Dorfova — 3), 1 nova alternacija (Colomba — 11), 1 nov prostovoljni študij (Adela — 2), 1 lanska vloga (Hišna pri Grudnovih — 9), 1 lanska alternacija (Izabela — 8).
- MIHAELA SARIČEVA**, 20 predstav, 1 nova vloga (Marta Bernickova — 3), 1 lanska vloga (Marjeta Parmaska — 13), 1 lanska alternacija (Katarina — 4).

- † LEVAR IVAN, k. g., 5 predstav, 1 nova vloga (Herman — 5).
 LUKEŽ JOZE, k. g., 1 predstava, 1 vloga (Gornik — 1).
 METKA BUČARJEVA, k. g., 1 predstava, 1 vloga (Hišna pri Grozdovih — 1).
 AVGUSTA DANILOVA, k. g., 23 predstav, 1 nov vskok (Marija Josefina — 23).
 NADA GABRIJELČIČEVA, k. g., 1 predstava, 1 vloga (Grudnovka — 1).
 POLONCA JUVANOVA, k. g., 17 predstav, 1 nova alternacija (Županja — 17).
 MARIJA VERA, k. g., 23 predstav, 1 nova vloga (Bernarda — 23).

V vlogah so sodelovali še nekateri slušatelji Akademije za igralsko umetnost, med njimi absolventke-debutantke Vika Grilova (Lenčka — 2 predstavi), Helena Erjavčeva (Veronika — 1 predstava), Duša Počkajeva (Rozina — 1 predstava); nadalje iste v drugih vlogah, Kurent Andrej (Popotnik — 34 predstav), Boris Kralj, Majda Potokarjeva, Neda Sirnikova itd. O njih nastopih se ni vodila točna evidenca.

Inspiciranje:

- BENEDIČIČ MARJAN, 107 predstav, 5 novih inspiciranj (Ljudomrznik — 22, Pohujšanje — 34, Vučjak — 21, Razvalina življenja — 15, Stebri družbe — 3), 2 lanski inspiciranj (Školjka — 3, Za narodov blagor — 9).
 DOLINAR MARJAN, 16 predstav, 1 novo inspiciranje (Seviljski brivec — 2), 1 lansko inspiciranje (Operacija — 14).
 STARIČ BRANKO, 124 predstav, 4 nova inspiciranja (Celjski grofje — 36, Dom Bernarde Albe — 23, Volpone — 24, Profesor Klepec — 14), 2 lanski inspiciranj (Dama škrat — 14, Egmont — 13).

Suffliranje:

- HILDA BENEDIČIČEVA, 41 predstav, 3 nova suffliranja (Ljudomrznik — 17, Razvalina življenja — 12, Seviljski brivec — 2), 1 nov vskok (Školjka — 3), 1 lansko suffliranje (Egmont — 7).
 MARIJA KASTELČEVA, 2 predstavi, 1 nov vskok (Egmont — 2).
 MARIJA POVHETOVA, 72 predstav, 2 novi suffliranja (Celjski grofje — 35, Pohujšanje — 33), 1 nov vskok (Egmont — 4).
 FANI PRESETNIKOVA, 128 predstav, 5 novih suffliranj (Dom Bernarde Albe — 23, Vučjak — 21, Volpone — 23, Profesor Klepec — 14, Stebri družbe — 3), 4 novi vskoki (Ljudomrznik — 5, Za narodov blagor — 9, Pohujšanje — 1, Celjski grofje — 1), 2 lanski suffliranja (Operacija — 14, Dama škrat — 14).
 MAHNIČ MIRKO, 4 predstave, iz prijaznosti (Volpone — 1, Razvalina življenja — 3).

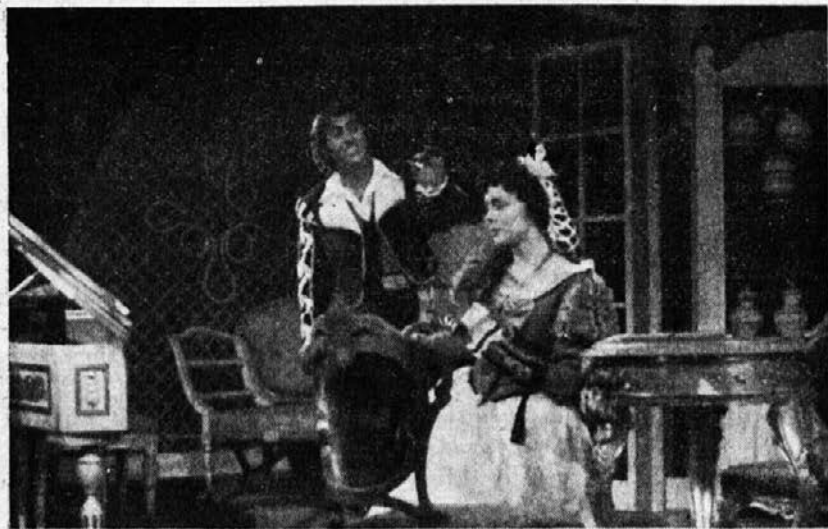
Beaumarchais: SEVILJSKI BRIVEC

Režija: dr. B. Gavella

Scena: arh. V. Molka

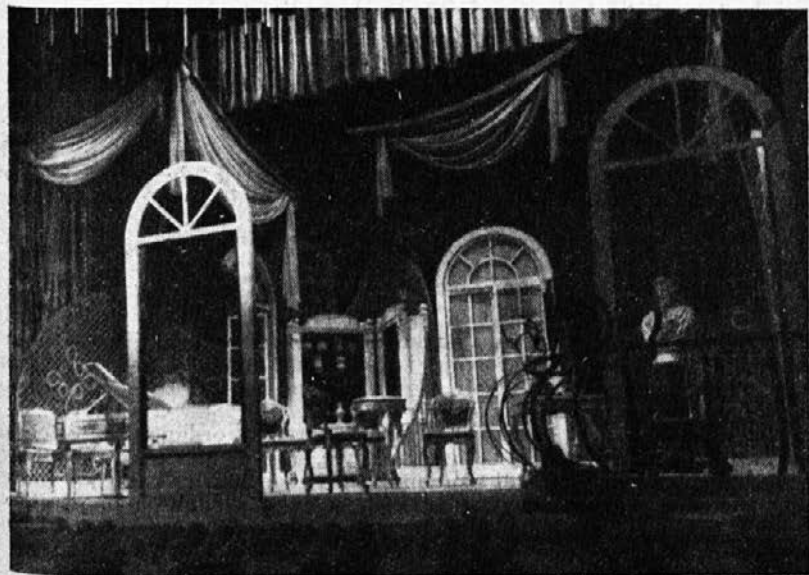
Almaviva — B. Sotler, Bartolo — P. Kovič, Alcalde — M. Dolinar,
Figaro — Sl. Jan, Basilio — L. Potokar

Figaro — St. Cesnik, Rosina — D. Počkajeva

Don Basilio — L. Potokar, Bartolo — P. Kovič

Scena

Fr. Lipah:

RAZVOJ NASE DRAME V LUČI DNEVNIH KRITIK

Figabirt in klakerji

Moj strah pa je bil daleč prepošten.

Kajti celo pri naših omejenih umetniških sredstvih nisem pričakoval takega poraza. Če se je ob koncih aktov vseeno dvignilo nekaj rok k ploskanju, je izhajalo od one čisto nerazsodne mladine, ki bi ploskala naj bo do na odru Hudožestniki ali pa bralno društvo iz Pijave gorice. Ali pa so bili klakerji... Edina olajševalna okoliščina je bila tu. Lipah, ki je stremeč, izobražen in dobro razvijajoč se igralec, je imel — to je moj občutek — hvalevredni namen kot režiser pokazati, kaj znajo »mladini« našega gledališča... Ne dosti manj nemogoč (kot B. Peček) nego neki g. Markič, ki je bil v kretnji in govoru tak, da bi ga mogli v gledališki šoli razkazovati za izgled, kako se gledališča javno ne sme igrati. Cesar, ki je v dobrem ansamblu že nekaterikrat vzbujal prav prijetno pozornost, je bil sicer v lakajski livreji, igral pa je nekakega figabirtovega hlapca... Vse skupaj se mi je zdelo kakor bi podkovski kovač s svojim orodjem popravljaj žepno uro.

...Niti Šaričeva kot kraljica Elizabeta ni bila posebna. Preveč »žmahtna« je bila kakor so kraljice pri potujočih družbah, ki se ustavljajo po trgih in večjih vaseh...

(»Čudež sv. Antona« in »Črna dama iz sonetov« —
MZ. N. S. 14. jan. 1923.)

»Idiot« in gledališka pisarna

Iz gledališke pisarne. Udeležba vseh dosedanjih predstav »Idiota« je bila tako velika, da je moralo vselej oditi brez vstopnice mnogo občinstva, ki je želelo uprizoritev videti. Zato se vrši v četrtek, dne 18. t. m. predstava »Idiot« z običajno zasedbo izven abonmajev.

(Sl. N. 19. jan. 1923.)

Šest in občinstvo lice v lice

Pred vsemi drugimi pa gre zasluga režiserju Šestu, ki pa kljub izredno živahnemu aplavzu žalibog ni stopil pred občinstvo, kar bi bila njegova polna pravica in bi si občinstvo tudi želelo, da mu lice v lice izkaže svojo hvaležnost.

(»Vojiček« — MZ Sl. N. 20. jan. 1923.)

Mladi komiji — na plesu

Ti oficirji so še vedno taki kakršni bi ne smeli biti. So izgledali kakor mladi komiji, če gredo na kostumiran ples. Če bi jih vsaj gledališki frizer v roke vzel. Svoje kalpake pa nosijo v zatilju kakor če bi predolgo v gostilni sedeli. Gledališče se bo pod sedanjo upravo baje zelo kmalu izmotalo iz starih dolgov.

Zato bi bili vsaj letos lahko kupili za dva ordonančna oficirja dva para — vsaj cvirnatih — belih rokavic. Vse je bilo tako »schäbig« in ves čas se nisem mogel iznebiti neprijetne misli, kako se mora vsa stvar zdeti francoskemu konzulu, ki je bil v gledališču in je videl svojega velikega korzičanskega rojaka vladati na cesarskem dvoru prav za pristno šmiro.

Kostumna igra in naj prinaša slike iz forsiranega bleska prvega cesarstva. Tudi to je bistven del njene zabavnosti. Pri nas pa taka šmira! In dvorne dame — nihče jim ni pokazal niti, kakšne so bile empire-frizure — v tistih revnih oblekah in s pokloni, kakor bi jih — (sem že lani povedal).

»Vorštat«, ne pa dvor.

Tudi statisterijo je treba dobro naučiti, dobro maskirati in bolje kostimirati. Opera bi morala za take igre pomagati s svojo garde-robo. Saj je intendant eden in nima treh oseb, kakor Bog. Ne morem si misliti, da bi dramski gospod Hubad telefoniral opernemu gospodu Hubadu: »Ti, posodi mi no kirasirski oklep in čelado ter par ženskih cunj za dvorne dame« — in bi operni gospod Hubad odgovoril: »Obžalujem, to ne gre — ti in tvoja drama me nič ne briga.«

(M. S. Genève — MZ. Sl. N. 27. jan. 1923.)

(Toda ljubljanski komiji niso gledališki igralci, ki bi vse potrpeli in so gospodu M. Z. javno v časopisju temeljito odgovorili. M. Z. se je nato v daljšem podlistku zagovarjal in jim odgovarjal. Ta gledališka afera izven gledališča je med gledališkimi ljudmi vzbujala mnogo pristržnega smeha.)

Zopet v milosti pri M. Z.

Imeniten prvovrsten tip je ustvaril Lipah s svojim zdravnikom. To je res izredno inteligenten igralec itd. Že zaradi Lipaha si je vredno ogledati igro onemu, ki daje kaj na igralsko naslado.

... V pravem duhu je bil tudi Cesarjev tamburmajor, burškizen, zdrav, zavedajoč se svoje popularne rdeče brade, lepote in vedne zmagovitosti nad ženstvom, fant one vrste kakor se jih je »usmilila« včasih tudi kaka princezna, n. pr. ona, ki bi morala poročiti nekega Napoleonovega vojvodo ali celo kralja, pa je bežala tuleča po hodnikih očetove rezidence ter vpila: »Svojega trobentača ne pustim!« (Mogoče me zdaj še kdo prime radi žalitve stanu princezen?)

(»Vojiček« MZ. Sl. N. 11. febr. 1923.)

Tudi Oton Župančič odgovarja

Uredništvu »Slovenskega Naroda« bi bil hvaležen za objavo teh-le vrstic. Gospod MZ je napisal v oceni »Ugrabljenih Sabink« meni na pleča: »Naše gledališče ima posebnega dramaturga, pregledati bi moral tudi kako lažjo robo, predno pride na oder in jo po potrebi popraviti.« Vsakemu proučevalcu priznavam nedotekljivo pravico, sumiti o mojih dramaturških sposobnostih in dati svojemu sumu najostrejšega izraza, gori navedene besede pa utegnejo zbuditi videz kakor da »posebni dramaturg« pri gledališču lenobo pase in vleče za to svoje posebno pastirstvo še plačo: tak očitek kratkomalo odklanjam, hkrati opozarjajoč kritika, da je prekoračil meje svoje kompetence. Dokazi mojega dela se hranijo in jih vsak hip lahko razgrnem pred najstrožjo kontrolo...

(Sl. N. 16. febr. 1923.)

Franc Jožef in orožje

Bog zna, ali se ni stari Franc Jožef v rodbinski rakvi nemirno obračal, ko so ujete kmete stražili »vojaki« v fantazijskih heroldskih »uniformah«, ki so bile izm. štjene in narejene za kranjsko skupino v dunajskem slavnostnem sprevodu ob vladarski šestdesetletnici av-

strijskega cesarja. Mogoče bi se dalo gledališču le najti še par srednjeveških in različnih oblek za plemiške vojne hlapce. Uniformiranosti tedaj sploh niso poznali...

Tudi bi bilo želeti manj pušk in raje več helebard (če jih je dosti). Seveda v deželnem muzeju jih imajo mnogo in tudi drugega starega orožja. Ampak menda se take stvari dosežejo težje nego sporazum z Italijo. Vsaj one puške, ki so premoderne, naj bi izginile.

(»Za pravdo in srce« MZ. Sl. N. 20. febr. 1923.)

Danilov posluh

Režiser Danilo si je izbral slepega starca, ki ga je dobro pogodil. Le proti koncu je imel malo neprilike, da je poleg oslepelosti včasih tudi še slabo slišal. (Istotam.)

Ali še kaj pride?

Zdelo se mi je, da je Danilo pač precej vestno proučil svoje besedilo, ni si pa bil vedno gotov, s katerim stavkom končuje soigralec in je včasih malce počakal, ali še kaj pride.

(»Ugrabljene Sabinke« MZ. Sl. N. 9. marca 1923.)

Popravek: V 1. številki Gledališkega lista »Funteovejuna« je pravična zasedba: Režiser in scenograf: Bojan Stupica k. g., Laurencija — Alenka Svetelova, Pascuala — Mila Kačičeva.

V št. 1 Gledališkega lista »Funteovejuna« na strani 3 popravi v prvem odstavku, prvi vrsti letnico 1644 v 1614.

Cena Gledališkega lista din 25.—

Lastnik in izdajatelj: Uprava Slovenskega Narodnega gledališča v Ljubljani. Predstavniki: Juš Kozak. — Urednik: Ivan Jerman. Tiskarna Slovenskega poročevalca. — Vsi v Ljubljani.